

## Kestävää kehitystä nuorten palveluihin

*Johanna Majala, YTM, lehtori, projektkoordinaattori, Osallisuus ja toimintakyky, Lapin ammattikorkeakoulu*

Asiasanat: sosiaalisesti kestävä kehitys, huono-osaisuus, nuoret, koulupudokkuus

### Sosiaalisesti kestävä kehitys kaikille

Sosiaalisesti kestävä kehitys tarkoittaa sitä, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sen tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa. Sosiaalisen kestävyuden yhtenä tärkeänä edellytyksenä on resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen. (Sosiaalisesti kestävä kehitys 2021.) Tämä tarkoittaa syrjäytymisen torjumista ja osallisuuden turvaamista.

Ehkäisemällä syrjäytymistä ja köyhyyttä vahvistetaan ihmisten osallisuutta. Tämä edistää ihmisten perusoikeuksien toteutumista. Syrjäytymisen käsite itsessään kuvaa nykyaikaisia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja. (Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen.) Huono-osaisuus ja köyhyys ovat käsitteinä laajoja ja voivat tarkastelukulma huomioiden sisältää monia eri asioita. Yleensä huono-osaisuus ymmärretään hyvinvointi vajeiden sekä niiden kasautumisen kautta. Hyvinvointi puolestaan sisältää ne aineettomat ja aineelliset resurssit, jotka mahdollistavat yksilölle aktiivisen toimijuuden yhteiskunnan jäsenenä. Huono-osaisuuteen liitetään ajatus vähäisistä taloudellisista resursseista, kuten köyhyyteen tai ylivelkaantumiseen sekä näiden ongelmien pitkittymiseen yksilön elämässä. Huono-osaisuus on kuitenkin moniulotteisempi ja laajempi ilmiö, kuin köyhyys. Siinä on kyse myös muista yksilön elinoloista, joihin sisältyy aineellisten tarpeiden lisäksi fyysinen ja psyykinen terveys, sosiaalinen toiminta sekä sosiaaliset suhteet. Lisäksi huono-osaisuuteen liitetään ajatus yksilön vaikeudesta elää yhteiskunnassa hyväksyttävällä ja toivotulla tavalla. (Kallio ym. 2020, 9-10.)

## Kestävä kehitys, hyvinvointi ja ihmisarvo

Sosiaalisesti kestävä kehitys pitää sisällään ajatuksen oikeudenmukaisuudesta ja osallisuudesta, jolloin sen voidaan nähdä olevan osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Sosiaalinen kestävyys pitää sisällään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin, eli kaiken sen, mitkä mahdollistavat hyvän arjen ja merkityksellisen elämän. Kaikessa laajuudessaan voimme siis ymmärtää sen kattavan kaikki ne asiat, joita ilman ei tulisi kenenkään olla. Hyvinvoinnin näkökulmasta tämä tarkoittaa riittävän toimeentulon ja turvallisuuden takaamisen kaikille, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimista sekä palveluiden kehittämistä niin, että niissä toteutuu sosiaalinen kestävyys. (Kuntaliitto 2022.)

Koska painopisteenä on hyvinvoinnin mahdollistaminen kaikille, katkaisemalla ja ennaltaehkäisemällä ylisukupolvista huono-osaisuutta, tärkeään rooliin nousevat perheille tarjottavat ennaltaehkäisevät palvelut. Lakisääteiset palvelut on määritelty sosiaalihuoltolaissa, mutta niiden lisäksi on esimerkiksi kolmannen sektorin palvelut sekä muut tuenmuodot. Ennaltaehkäisevinä palveluina käytettävissä on esimerkiksi perhetyö äkilliseen tuen tarpeeseen tai jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen tai kasvatus ja perheneuvonta lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Näiden eri palveluiden avulla tuetaan vanhempia ja huoltajia lasten kasvatukseen ja hyvinvointiin liittyen, sekä annetaan tukea laaja-alaisesti fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen tuen tarpeeseen.

Riittävä tuki riittävän ajoissa on ensisijaisen tärkeä. Suomessa yhteiskunnalla on laaja rooli perheiden elämässä, järjestämässä varhaiskasvatus-, opetus- sekä sosiaali- ja terveystalouksia. Vastuu niiden saatavuudesta, laadusta ja toiminnan sisällöstä on yhteiskunnalla. Globalisoituneen talouden kannalta tämä tarkoittaa, että perheiden asioihin ei vaikuta ainoastaan perhepolitiikka, vaan siihen kytkeytyy mukaan myös esimerkiksi veropolitiikka, työelämä- ja työllisyyspolitiikka sekä koulutuspolitiikka. (Salmi 2020, 70.)

Ihmisarvo on sosiaalisen kestävyden yhtenä lähtökohtana. Sen toteutuminen edellyttää kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Oikeudenmukaisuuden lähtökohtana on puolestaan ihmisten kohtelemisen eettisesti ja juridisesti oikein. Kestävän kehityksen 2030-toimintaohjelma nostaa esille kestävä kehityksen tavoitteet. Siinä esille nousee muun muassa tasa-arvoinen koulutus, eriarvoisuuden poistaminen ja sukupuolten tasa-arvo. Suomessa sosiaalisen kestävyden

vahvistamiseksi on painotettu koulutusta, osaamista sekä eriarvoisuuden poistamista. Samalla kun pyrimme poistamaan eriarvoisuutta, autamme ihmisiä integroitumaan yhteiskuntaan. (Aaltonen.)

Ekososiaalisen sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna on tärkeää kiinnittää huomiota heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten sosiaalisiin tilanteisiin, sillä ne sekä ympäristövaikutukset sekä ympäristöön liittyvät huolet kytkeytyvät toisiinsa. Yhteiskunnan siirtyessä kestävämpään suuntaan, niin tavoitteissa että toiminnassa lähdetään asiakkaan näkökulmasta ja voimavaroista. Tämä tarkoittaa käytännössä toiminnan siirtämistä toimistoympäristön ulkopuolelle, jolloin lähtökohtana on oppia tuntemaan asiakkaan tilanne laajemmin. Tehokkuus näkökulmasta tarkasteltuna tämä tarkoittaa tehokkuuden määrittämistä asiakkaan tarpeiden kautta, asiakkaan kestävä hyvinvointi huomioiden. (Sosiaalityön rooli ekososiaalisessa siirtymässä, 2019.) Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta takaa kaikille mahdollisuuden hyvään elämään. Lähtökohtana on kaikkien yhteiskunnan jäsenten kohtelemisen yhdenvertaisesti, terveyttä ja toimintakykyä tukien sekä antamalla tarvittavan turvan ja palvelut olemassa olevilla resursseilla. (Kestäväkehitys.fi.) Lisäksi huomioiden, että kehitys on ekologisesti kestävä ja sosiaalisesti oikeudenmukaista (Sosiaalisesti kestävä kehitys 2021).

## Yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen

Osallisuuden kokemus on jokaiselle meille tärkeä tunne, mutta miten voimme vaikuttaa siihen, että kaikki yhteiskunnan jäsenet tuntevat olevansa osallisia. Tämä tarkoittaa tunnetta tulleensa nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi. Osallisuuden kokeminen on kannatteleva tunne, josta seuraa hyvinvointia. Kokemus siitä, että olemme osallisia omassa elämässämme ja voimme elää itselle mielekästä elämää on tärkeä. Tämän lisäksi haluamme kuulua itsellemme tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Tarvitsemme kokemuksen, että voimme vaikuttaa itseämme koskeviin asioihin.

Osallisuuden kokemus ei vaikuta vain yksilön hyvinvointiin, vaan koko yhteiskunnan. Nuori, joka uskoo itseensä sekä vaikutusmahdollisuuksiinsa oppii tekemään aloitteita, ilmaisemaan itseään sekä edistämään itselleen tärkeitä asioita. Eli lähtökohtaisesti olemaan yhteiskunnan aktiivinen jäsen. Suurimmaksi esteeksi lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden toteutumiseksi meidän yhteiskunnassamme on nähty olevan aikuisten osaamisen ja tiedon puute sekä asenteet. (Lastensuojelun keskusliitto, 2020.) Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin ja toisiin

ihmisiin on Suomalaisen yhteiskunnan piirre, joka tuottaa sosiaalista koheesiota. Luottamus nähdään olevan yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin ehto. Luottamus voidaan jakaa institutionaaliseen ja sosiaaliseen. Tämä tarkoittaa, että yhteiskunnan rakenteisiin ja instituutioihin luottamisen lisäksi luotetaan tuntemattomiin kanssaihmiin. Tutkimusten mukaan nuorten osalta yhteiskunnan instituutioihin luottaminen vahvistunut, kun samalla sosiaalinen luottamus on heikentynyt. Nuoret luottavat saavansa apua sosiaali- ja terveyspalveluista. Sosiaalisen luottamuksen osalta epäluottamus on yleisempää huono-osaisien keskuudessa ja erityisesti perheen sisäisen elämän kautta luottamus kanssaihmiin periytyy. (Myllyniemi 2020, 59-60.)

Nuorten hyvinvointiin vaikuttaa suuresti kokemus osallisuudesta. Eli nuoren kokemus siitä, että kuuluu osana yhteiskuntaan ja lähiyhteisöihinsä. Nuoren osallisuuteen liittyy mahdollisuus osallistua kouluun, työelämään, vapaa-ajan viettoon ja sosiaaliseen toimintaan. Nuorelle on tärkeää vertaisryhmän tuki, eli olla osallinen vertaisryhmissä, koulussa ja harrastuksissa. Hyvinvointia tukevia asioita ovat kuulluksi tuleminen lisäksi mahdollisuus vaikuttaa omaan elämänsäntekemiseen sekä itselle tärkeisiin asioihin (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2022.)

## Koulutuksellinen syrjäytyminen

Erilaiset siirtymät elämässä altistavat syrjäytymiselle. Näitä siirtymiä voidaan kuvata muutosvaiheiksi ja niitä ovat esimerkiksi koulun tai opiskelun päättäminen. Erityisen suuri syrjäytymisriski nuorella on, kun hän joutuu elämään ja kasvamaan ympäristössä, jossa on useita syrjäytymisen tunnusmerkkejä. (Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen.)

Koulutuksellisen syrjäytymisen yhtenä taustatekijänä on vanhempien matala koulutustausta. Tähän voi lisäksi yhdistyä heikko koulutusmotivaatio, vähäinen koulutusorientaatio ja matala sosioekonominen asema. Tutkimusten mukaan hyvinvoiva perhe mahdollistaa nuoren voimavarat, kasvun ja kehityksen. Jos perheen hyvinvoinnissa on vajeita, on se myös syynä nuoren haasteille. (Koskela, Reis & Sinkkonen.) Perheen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin on suuri. Erityisesti jos perheessä on arkea kuormittavia, kasautuneita tekijöitä, ne voivat heijastua nuoren elämään suurestikin. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi vanhempien pitkäaikaiset toimeentulovaikeudet, vanhemman psykiatrinen sairaus ja muutokset perheolosuhteissa.

Joskus vanhempien tilanne on niin vaikea, että he eivät pysty vastaamaan lapsen kasvattamisesta, jolloin nuori voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle. Tutkimusten mukaan näille nuorille kasaantuu merkittävästi enemmän hyvinvoinnin haasteita kuin muille saman ikäluokan nuorille. (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2022.)

Keskeistä on apua tarvitsevien tavoittaminen, joka puolestaan edellyttää kaikille tarjottavien palveluiden kuten kouluterveydenhuollon työntekijöiden valmiutta havaita ne lapset, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Tämä tarkoittaa myös eri toimijoiden, kuten koulun, varhaiskasvatuksen, lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden saumatonta yhteistyötä. Tutkimusten mukaan huono-osaisten perheiden lapsilla on huonompi itsetunto ja heikompi usko tulevaisuuteen kuin muilla lapsilla. Tämä tulos on merkittävä, kun mietitään huono-osaisuuden taustalla olevia mekanismeja. (Kallio & Hakovirta 267.) Syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttää eri hallinnonalojen toimia sekä ennen kaikkea yhteistyötä (Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen). Riittävä ohjaus ja tuki opiskeluvaiheessa ehkäisevät koulupudokkuutta ja syrjäytymistä. Nuoren jatko-opintojen ja urasuunnitelmien kannalta tärkeään asemaan ohjauksen ja tuen lisäksi nousivat nuoren kokemus oman elämän merkityksellisyydestä, kyky hankkia koulutukseen liittyvää tietoa sekä hyvä lukutaito. Lisäksi isoina koulupudokkuutta ehkäisevinä tekijöinä ovat kodin varallisuus, korkeat oppimistavoitteet, resilienssi sekä nuoren tunne kuuluvansa kouluun. (Vuorinen, Nissinen & Kettunen 2021, 370-377.)

## Oppive hyvinvointia lisäämässä

Lapin ammattikorkeakoulussa käynnistyi OPPIVE-hanke, yhteistyössä Pohjantähti-opiston kannatusyhdistys ry:n ja Pohjankoti Oy:n kanssa. Hankkeen kohderyhmänä ovat yli 15-vuotiaat nivel- ja siirtymävaiheissa olevat nuoret sekä nuorten parissa toimivat ammattilaiset.

Hankkeen päätavoite on pyrkiä tehostamaan ja kehittämään nuorten nivel- ja siirtymävaiheita koulutukseen. Lisäksi hankkeessa pyritään ehkäisemään koulupudokkuutta kohdistamalla suorita toimenpiteitä nivel- ja siirtymävaiheissa oleville laajennetun oppivelvollisuuden ja sijaishuollon piirissä oleville nuorille. Näin nuoret pääsisivät tuetusti siirtymään koulutukseen, työelämään sekä itsenäiseen elämään. Sosiaalisesti kestävän kehityksen näkökulmasta tarkasteltuna tärkeää on ylläpitää korkeaa koulutustasoa ja yleissivistystä sekä edistää sosiaalista liikkuvuutta. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten hyvinvointiin.

(Kestävakehitys.fi.) OPPIVE -hankkeessa lisätään nuorten sosiaalista vahvistamista, jonka tarkoituksena on nuoren aktivoituminen osallistumaan tasavertaisena koulutukseen ja työhön.

OPPIVE-hankkeessa keskitytään ensisijaisesti laajennetun oppivelvollisuuden piirissä oleviin nuoriin, jotka eivät ole päässeet peruskoulun jälkeen opiskelemaan toisen asteen ammatillisiin opintoihin tai lukioon. Hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää kotiin annettavaa koulunkäynnin tukea sekä nuorten kanssa työskentelyssä käytettäviä toimintamenetelmiä. Näillä pyritään lisäämään nuorten kokemusta osallisuudesta, omia voimavaroja sekä ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kasvattaminen lisäämällä nuorten aktiivista osallisuutta ja ehkäisemällä koulupudokkuutta mahdollistaa sosiaalisesti kestävä kehityksen. Tärkeää on löytää yksilöllisiä ratkaisuja nuorten elämässä olevien haasteiden tunnistamiseen. Keinoina ovat olleet esimerkiksi luontolähtöiset menetelmät, toiminnalliset hetket eläinten kanssa sekä yksilöllisten tarpeiden mukaan räätälöidyt tutustumiset eri opintolinjoille. Keinoja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi etsitään yhdessä nuorten kanssa työskentelevien kanssa. Yhtenä ajatuksena ja tavoitteena on löytää ja kehittää työskentelymalleja, joilla tuetaan nuoruuteen liittyvissä siirtymävaiheissa nuoria, tunnistamalla, tukemalla ja vastaamalla nuoruuteen liittyviin haasteisiin.

## Yhteenveto

Kestävä yhteiskunta tarkoittaa hyvinvoinnin takaamista kaikille ihmisille, huomioiden eriarvoisuuden hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa. Kestävä kehitys vaatii monipuolisten palveluiden ja tuen takaamista kaikille. Huono-osaisuus ja siihen liittyvät ilmiöt periytyvät sukupolvelta toiselle. Kestävän kehityksen kannalta onkin oleellista saada muutos tähän. Ensisijaisen tärkeää on tuen oikeanaikaisuus ja laajuus sekä apua tarjoavien tahojen tiedon ja taidon lisääminen. Lähtökohtana on siis oikea-aikaisuus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo.

OPPIVE-hanke pyrkii puuttumaan ja vaikuttamaan nuorten hyvinvointiin sekä ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Keinoina hankkeessa on menetelmien kehittäminen nuorten kanssa työskentelyyn sekä koulutuksen tarjoaminen ja tiedon vahvistaminen. Lisäämällä nuorten osallisuutta sekä vahvistamalla nuorten parissa toimivien ammattilaisten osaamista luodaan perusteet kestäväälle yhteiskunnalle. Kestävä kehitys rakentuu esimerkiksi nuorten koulutusta ja elämäntulkua tukemalla. Lisäksi vahvistamalla nuorten uskoa ja luottamusta tulevaan sekä

heidän asioita hoitaviin ammattilaisiin, pystytään vaikuttamaan sukupolvelta toiselle siirtyvään pahoinvointiin.

## Lähteet

Aaltonen, E. 2022. Mitä sosiaalinen kestävyys on ja miten sitä voi mitata? Viitattu 08.09.2022 [Mitä sosiaalinen kestävyys on ja miten sitä voi mitata? \(tuni.fi\)](#)

Kallio, J. & Hakovirta, M. 2020. Johdanto: Huono-osaisuus ja köyhyys lapsiperheissä. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere, 7-36.

Kallio, J. & Hakovirta, M. 2020. Johtopäätöksiä. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere, 257-270.

Kestävakehitys.fi. Viitattu 22.09.2022 [Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteet - Kestävä kehitys \(kestavakehitys.fi\)](#)

Koskela, T., Reis, T. & Sinkkonen, H-M. Irrallisuudesta osallisuuteen – valmiuksia koulupudokkuuden vähentämiseen. Viitattu 26.09.2022 [Irrallisuudesta osallisuuteen – valmiuksia koulupudokkuuden vähentämiseen | Ammattikasvatuksen aikakauskirja \(journal.fi\)](#)

Kuntaliitto 2022. Sosiaalinen kestävyys. Viitattu 08.09.2022 [Sosiaalinen kestävyys | Kuntaliitto.fi](#)

Lastensuojelun keskusliitto 2020. Viitattu 25.09.2022 [Osallisuus toteutuu yhdessä – mistä sinä ajattelit aloittaa? | Lastensuojelun Keskusliitto \(lskl.fi\)](#)

Myllyniemi, S. & Kiilakoski T. 2021 Hyvinvointi ja kuuluminen. Teoksessa P. Berg & S. Myllyniemi (toim.) Palvelu pelaa. Nuorisobarometri 2020. Hansaprint, 55-71.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2022. Viitattu 26.09.2022 [Nuorten syrjäytymisen ehkäisy - THL](#)

Salmi, M. 2020; Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere, 37-71.

Sosiaalityön rooli ekososiaalisessa siirtymässä 2019. Viitattu 26.09.2022 [Sosiaalityön rooli ekososiaalisessa siirtymässä — Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.](#)

Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 25.08.2022 [Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\).](#)

Sosiaalisesti kestävä kehitys 2021. Viitattu 25.08.2022 [Sosiaalisesti kestävä kehitys - THL](#).

Vuorinen R., Nissinen, K. & Kettunen J. 2021. Oppilaiden urasuunnittelutaitojen osaamisessa tapahtuneet muutokset 2012–2018 Teoksessa K. Leino & P. Kulju (toim.) Lukutaito -tie tulevaisuuteen. PISA 2018. Suomen pääraportti. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä, 347-380.